

dr hab. Łukasz Mamica, prof. UEK
Katedra Gospodarki Publicznej
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Recenzja rozprawy doktorskiej „Cele Zrównoważonego Rozwoju a polski sektor naftowy. Scenariusze i dynamika zmian” autorstwa mgr Agnieszki Gaczyńskiej

Uwagi ogólne

Recenzja została sporządzona na zlecenie prof. dr hab. Grzegorza Karasiewicza, Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Warszawskiego. Recenzowana rozprawa w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości została przygotowana pod kierunkiem prof. dr. hab. Alojzego Z. Nowaka oraz dr hab. Grzegorza Tchorka. Recenzowana rozprawa liczy 319 stron i składa się ze wstępu, czterech głównych rozdziałów, zakończenia, spisu literatury, tabel, rysunków i dwóch załączników.

Podjęty w rozprawie temat ma istotne znaczenie w świetle narastających problemów dotyczących ocieplenia klimatu. Wynikają one z nadmiernej emisji dwutlenku węgla, pochodzącej głównie ze spalania paliw kopalnych, w tym ropy naftowej, stanowiącej przedmiot zainteresowań badawczych doktorantki. Zakres pracy mieści się w zakresie dyscypliny naukowej nauki o zarządzaniu i jakości. Autorka postawiła sobie w rozprawie dwa cele w kategorii celów poznawczych i teoretycznych (tj. gruntowną i kompleksową analizę mechanizmów rządzących sektorem naftowym oraz usystematyzowanie i sformułowanie determinant sektora naftowego). Oba z tych celów udało się osiągnąć. W recenzowanej pracy wskazano także na istotne cele aplikacyjne, które również udało się osiągnąć. Obejmują one stworzenie podstaw do budowy scenariuszy strategicznych kierunków rozwoju dla polskiego sektora naftowego oraz sformułowanie rekomendacji dotyczących ścieżek rozwoju dla polskich rafinerii. Szczególnie ten drugi z celów ma kluczowe znaczenie w świetle zachodzących procesów w polskim sektorze naftowym związanych z połączeniem się grupy Orlen i Lotos. W rozprawie wykorzystany został szeroki zakres danych empirycznych pochodzących z szeregu baz danych.

Uwagi merytoryczne

Struktura pracy jest spójna i obejmuje wszystkie kluczowe aspekty istotne z punktu widzenia osiągnięcia założonych celów badawczych. Doktorantka poprawnie sformułowała pytania badawcze, a ich zakres tematyczny jest szeroki i obejmuje kwestie dotyczące determinant sektora naftowego, w tym zwłaszcza w zakresie rozwoju zrównoważonego jak i aspektów dotyczących konkurencyjności tego sektora. W pracy poprawnie zastosowano połączenie metod ilościowych i jakościowych. W warunkach dużej zmienności oraz coraz większego znaczenia czynników jakościowych, które determinują funkcjonowanie sektora naftowego, zasadnym było zastosowanie w rozprawie jakościowych analiz trendów rynkowych. Wojna spowodowana napaścią Rosji na Ukrainę i jej wpływ na rynek ropy naftowej najlepiej pokazują ograniczenia prognozowania w oparciu o analizę wcześniejszych trendów rynkowych.

Doktorantka w tytule rozprawy wyraźnie zaznacza podstawowy zakres prowadzonych analiz, jako obejmujący relacje pomiędzy zrównoważonym rozwojem i polskim sektorem naftowym. Szkoda więc, że problem zrównoważonego rozwoju został tylko marginalnie podjęty w kwestionariuszu wywiadu przeprowadzonym z ekspertami (może poza jednym punktem „regulacje środowiskowe” w kategorii makrootoczenia sektora naftowego).

Liczba 10 ekspertów objętych metodą analizy delfickiej wydaje się raczej dolną granicą przyjmowaną w tego typu badaniach. Empiryczny wymiar przedstawionej rozprawy doktorskiej uległby zdecydowanemu wzmocnieniu, gdyby autorka objęła również badaniami grupę ekspertów zajmujących się problematyką zrównoważonego rozwoju. Zestawienie opinii tych dwóch grup ekspertów wpłynęłoby na znaczące poszerzenie spojrzenia na relacje pomiędzy zrównoważonym rozwojem i polskim sektorem naftowym.

Wstęp do rozprawy liczy 16 stron i jest nieco zbyt rozbudowany. Na stronie 15, 16 i 17 skopiowane zostały całe fragmenty z rozdziału trzeciego, które tutaj ograniczają spójność i zwartość tekstu. Również powielenie we wstępie całostronicowego schematu projektu badawczego (s. 17), który znajduje się na s. 147, wydaje się niekonieczne.

Autorka zapoznała się z szeregiem pozycji literaturowych dotyczących problematyki zrównoważonego rozwoju i sektora naftowego, w tym pozycji anglojęzycznych. Natomiast pewien niedosyt budzi zakres odniesień do artykułów naukowych w czasopiśmie (jedynie 19 publikacji).

Rozdział pierwszy

Rozdział pierwszy ma charakter przeglądowny. Autorka przedstawia w nim między innymi perspektywę historyczną sektora naftowego, jego rolę w gospodarce oraz kwestie dotyczące wpływu uwarunkowań politycznych. Wskazuje on na zapoznanie się doktorantki z literaturą przedmiotu w tym zakresie.

W podrozdziale 1.1 w poprawny i przejrzysty sposób przedstawiona została historyczna perspektywa rozwoju światowego sektora naftowego. Doktorantka zaprezentowała wykres cen ropy naftowej za lata 2000-2008. Zważywszy na charakter tego rozdziału można było zaprezentować dane w dłuższym szeregu czasowym. W podrozdziale tym wprowadzono również kwestie dotyczące relacji pomiędzy tempem wzrostu PKB a konsumpcją ropy naftowej (z uwzględnieniem wykresu), co nieco zaburza spójność tego podrozdziału (zważywszy na fakt, że problematyce tej poświęcony został podrozdział *1.4 Wzrost PKB źródłem popytu na ropę naftową*). Kończąc rozdział można było odnieść się do spektakularnego załamania kontraktów na dostawę ropy naftowej w USA w kwietniu 2020 r., kiedy to niektórzy inwestorzy dopłacali, aby nie musieć ich realizować, co w efekcie doprowadziło do notowania ropy w okolicach zera.

Podrozdział 1.2 stanowi dobre opracowanie faktograficzne w zakresie roli sektora naftowego w gospodarce, z uwzględnieniem znaczenia wydobycia tego surowca ze złóż niekonwencjonalnych.

W podrozdziale *1.4 Wzrost PKB źródłem popytu na ropę naftową* można było zastosować prosty współczynnik korelacji dla sprawdzenia zależności pomiędzy PKB a popytem na ropę naftową w krajach spoza OECD.

Rozdział drugi

W drugim rozdziale poprawnie powiązane zostały cele rozwoju zrównoważonego z uwarunkowaniami funkcjonowania sektora naftowego. Niepewność w zakresie tego, co wydarzy się w przyszłości, powinna skłaniać badacza raczej do formułowania prognoz niż deklaracyjnych stwierdzeń. Np. na stronie 134 doktorantka pisze „*Największym producentem baterii są i pozostaną Chiny*”. Ze względu na dominację chińską na rynku ogniw prawdopodobnie tak się stanie, jednak użycie słów ‘prawdopodobnie’ albo ‘raczej na pewno’ byłoby w takich przypadkach właściwsze. Sama autorka zresztą na stronie 143 pisze „*W teorii ekonomii i naukach o zarządzaniu przyjęty jest paradygmat, że otoczenie zewnętrzne, w którym funkcjonuje sektor przedsiębiorstw (i również publiczny), jest nieciągłe, zmienne, niepewne i*

wysoce skomplikowane". Doktorantka poprawnie przeanalizowała priorytety wynikające z włączenia się państw w realizację założeń koncepcji rozwoju zrównoważonego w obszarze międzypaństwowych i krajowych regulacji. Pozytywnie należy ocenić przedstawienie przez autorkę uwarunkowań związanych z częściowym lub całkowitym ograniczeniem ruchu pojazdów spalinowych w oparciu o szereg krajowych i międzynarodowych przykładów.

Rozdział trzeci

W trzecim rozdziale przedstawiono wyniki projektu badawczego realizowanego przez doktorantkę, który pozwolił na stworzenie scenariuszy rozwoju sektora naftowego, a następnie umożliwił sformułowanie rekomendacji dotyczących kierunku rozwoju rafinerii w Polsce. Wartość tego rozdziału wzmacnia porównanie przez autorkę wyników badań własnych z wynikami badań w podobnym obszarze głównych ośrodków analitycznych sektora naftowego jak BP, Shell, MAE i PwC.

W rozdziale tym autorka podejmuje również problem wpływu rosnącego znaczenia koncepcji zrównoważonego rozwoju na trendy zachodzące w sektorze naftowym. W poprawny sposób zestawione zostały ze sobą materiały Ośrodka Informacji ONZ w Warszawie w zakresie zrównoważonego rozwoju i celów zrównoważonego rozwoju z wynikami przeprowadzonej przez doktorantkę analizy w zakresie najbardziej prawdopodobnego scenariusza. Analiza ta obejmowała szereg stref, między innymi ekonomiczną, polityczną, regulacyjną, technologiczną, demograficzną i społeczną. Poprawnie scharakteryzowano działania największych producentów ropy naftowej.

Rozdział czwarty

Rozdział czwarty dotyczy procesu dostosowania do wymogów zrównoważonego rozwoju polskiego sektora naftowego. Doktorantka w poprawny sposób przedstawiła historię rozwoju sektora naftowego od jego początków w 1854 roku. W szczególowy sposób przedstawiona została struktura sektora naftowego w Polsce. Scharakteryzowany został również poziom uzależnienia polskiego sektora naftowego od dostaw ropy z Rosji. Autorka wykazała się dobrą znajomością aktów prawnych związanych z relacjami pomiędzy zrównoważonym rozwojem a sektorem energii. Na tle większości rozdziału, który zawiera szeroką prezentację danych zastanych, pozytywnie wyróżnia się część dotycząca rekomendacji dla sektora naftowego w Polsce. Autorka przedstawiła w nim również rekomendowane kierunki

strategiczne dla polskich rafinerii, z uwzględnieniem wcześniej opracowanego, najbardziej prawdopodobnego scenariusza.

Uwagi dotyczące formalnej strony pracy

W niektórych przypadkach wskazane byłoby dodanie przypisów do literatury, zwłaszcza gdy treść wypowiedzi odnosi się do nich. Jak na przykład na stronie 144, gdzie autorka pisze „*Współcześni analitycy szeroko pojętego sektora energii próbują budować kompleksowe, skomplikowane modele ekonometryczne do prognozowania przyszłości w różnych horyzontach czasowych*”.

Praca napisana jest poprawnie językowo. Pojawiają się jedynie drobne błędy stylistyczne (np. na s. 97 „*zawierała bardzo dużą znacznie przekraczającą normy dla rOPY REBCO*”) i redakcyjne (np. rys. 3 str. 37 – na wykresie przedstawiono dane dla 5 krajów a w legendzie opisano linie trendu jedynie dla trzech państw).

Autorka niepotrzebnie w niektórych przypadkach stosuje jednozdaniowe akapity, które nie pozwalają na rozwinięcie prezentowanej myśli. Niekiedy jest to kontynuacja poprzedniego wątku, a więc użycie osobnego akapitu było niewskazane, np. na s. 93 akapit rozpoczyna się od słów „*Rozpoczęły to Stany Zjednoczone...*”

Wnioski końcowe

Autorka wykazała się dobrą znajomością literatury przedmiotu, choć pewien niedosyt budzi zakres odniesień do artykułów naukowych w czasopismach (jedynie 19 publikacji). Doktorantka w wyczerpujący sposób dokonała analizy wybranych problemów i odniosła się do nich poprzez szereg odniesień do pozycji literaturowych. Dodanie problematyki rozwoju zrównoważonego do wykorzystanego kwestionariusza ankietowego pozwoliłoby na uzyskanie dodatkowej perspektywy badawczej. Autorka wykazała się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, jak i ogólną wiedzą teoretyczną w zakresie dyscypliny naukowej nauki o zarządzaniu i jakości. Recenzowana rozprawa pozwala na stwierdzenie, iż doktorantka dobrze orientuje się w uwarunkowaniach funkcjonowania polskiego sektora naftowego. Dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie postawionego problemu naukowego.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska „**Cele Zrównoważonego Rozwoju, a polski sektor naftowy. Scenariusze i dynamika zmian**” autorstwa mgr Agnieszki Gaczyńskiej spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę o Stopniach i Tytule Naukowym z dnia 14 marca 2003 r. z późniejszymi zmianami oraz przez Rozporządzenie MNiSZW z dnia 26 września 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora. Stawiam wniosek o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Kraków, 29 maja 2022 r.

Lubasz Mawia